Kohtumise eesmärk
Osapoolte tulevikku suunatud huvide määratlemine ning võimalike koostöökohtade selgitamine – võiks päädida heade kavatsuste protokolliga. Ühelt poolt RMK kui Tsitre pargi maaomanik ja telkimisala operaator ning teisalt Tsitre Küla Selts, kes esindab Tsitre, Muuksi ja Pudisoo kogukondi.

Tsitre Küla Selts on ühe võimaliku stsenaariumina koostanud käesoleva ülevaate, koos pikema visiooni kirjelduse ja kokkuvõttega (*onepager*) ning viinud kogukonnas läbi kaks küsitlust, millest viimasele käesolevas dokumendis ka viidatakse.

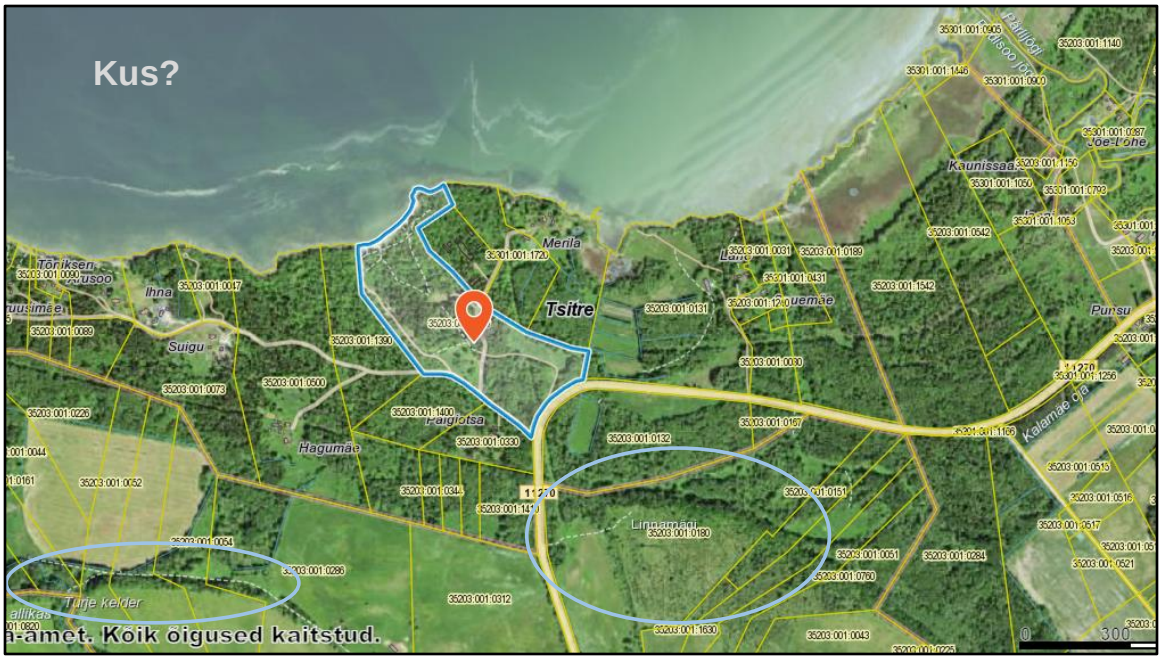

Ruumiline asetus

Räägime esmajärjekorras RMK-le kuuluvast kinnistust 35203:001:0266 ehk osast Suur-Tsitre omaaegsest pargist, aga eesmärk on komplekselt suunata külalislahkuse valdkonda kogu piirkonnas, mille osaks Linnamägi, Turje kelder ning Kolga lahe mereala ehk Tsitre, Muuksi ja Pudisoo külade territoorium, aga mitte ainult.

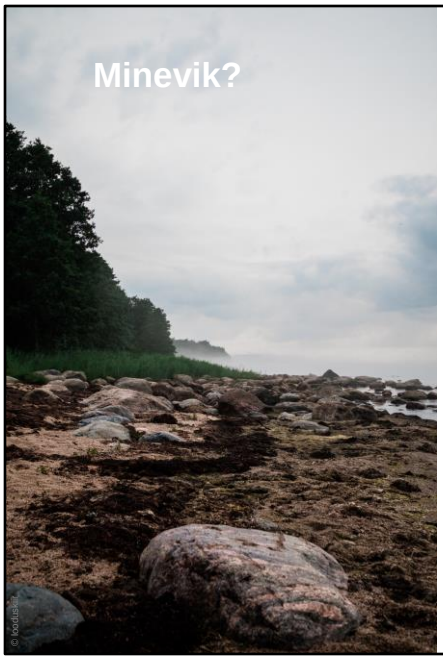

Muinasaegne sadamakoht 3 – 7 saj.

Tsistertslaste merevärav 13 – 16 saj.

Stenbockide suveresidents 19 – 20 saj.

- osalt metsik, osalt korrastatud, kõigile vaba ligipääsuga park, rand ja teatriväljak ning ilu-, puuvilja- ja tarbeaiad
- hulganisti eri ilme ja otstarbega hooneid
- vaimsuse ja koostegemise, looduses ja loodusele õhkkond
- sadam 19. saj. lõpp – 20. saj. algus

Tänapäeval RMK telkimisala ~7000 inimest aastas ja matkarada

Muinasaegne sadam
Sadamakoht on arvel arheoloogiamälestisena ja kuigi [redacted] on seal teostanud mõningaid kaevamisi, siis potentsiaal ja sellest tulenev võimalik positiivne mõju piirkonnale võiks olla märkimisväärne.

Tsistertslaste merevärav
Võimalik, et sellest tulenes koha nimi, aga olulisim on mentaliteet: sõltumatus, uuenduslikkus, alustamine tühjalt kohalt, adaptiivsus, sissetulekute, äri- ja tegevusvaldkondade mitmekülgsus (isegi revolutsioonilisus), isemajandamine, rahvusvahelisus, kontaktvõrgustik, kaasamine, töötamine mitte töö pärast, perekondlik vaim, puuduv sotsiaalne seisund, võrdsus, koht, kus õpitakse ja saadakse õpetust, vaimsuse kujundamine.

Stenbockide pere ja sõprade suveresidents
Park
Tsitre oli eeskujuks Keila-Joa ja teistele parkidele. Luiteliivadel poolmetsik lehtpuupark, teisal korrastatud ja kujundatud, paljude teedega. Hooldamata juba 20. saj. 30. aastatest, nõukogude ajal võeti kütteks maha osa pargipuudest ja võsastus. Mõisa juurde kuulusid ilu-, puuvilja- ja tarbeaiad. Pargis on kaitsealuseid liike.

Mõisahooned
Omal ajal eripärase arhitektuuriga, isegi stiilitu fantastikana kirjeldatud hooned, mis samas olid askeetlikult õdusad ja mida pidevalt ümber ehitati. Salongi kasutati veel 20. saj. 20. aastatel, vana Valge loss lammutati viiekümnendatel. Paljudest hoonetest on säilinud mõned vundamendid, keldrid ja lagunenud kaevud. Mälestisena midagi arvel ei ole, aga tegemist on ajaloolis-kultuuriliselt olulise objektiga.

Õhkond
Suur-Tsitre toimis kui külalislahke, eri põlvkondadega suur pere. Park oli külarahvale avatud. Vaimsuse ja koostegemise, looduses ja loodusele õhkkond. Kultuuri ja sportlikud tegevused k.a. merelised, aga ka *dolce far niente* – mitte midagi tegemine.

Sadam
Muuhulgas toimus Sadama kaudu ka reisiliiklus. 1910. – 1930. aastatel toimis regulaarne laevaliin Tallinn-Tsitre-Loksa-Võsu.

RMK telkimisala
Tänane külastajaskond, kui ka enamasti ei käitu sobimatult, siis tekitab kohalikus kogukonnas tõsist ebamugavust.

Seltsimaja puudumine

Suur-Tsitre kogukonna kestlikku arengu võimendamine:

- jätkusuutlikkus
- ringmajandus
- jagamismajandus
- aeglane turism
- koha tegemine

Kogukonna autonoomsus sh vesi

- vee ringkasutus, vihma- ja ka merevee kasutus

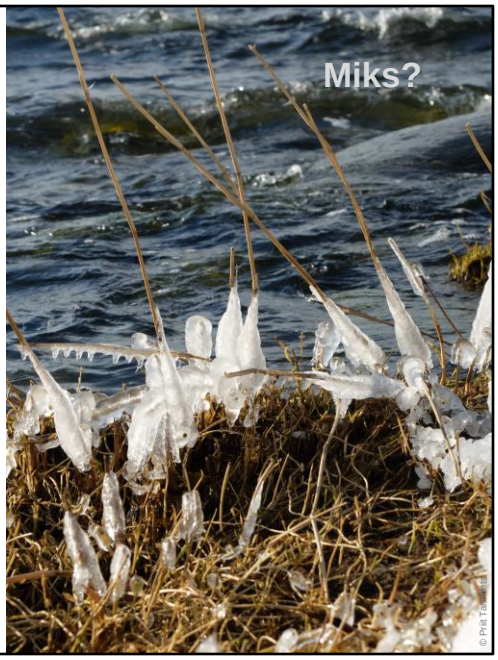

Seltsimaja puudumine
Seltsimaja puudumine oli projekti päästikmõtteks. Tsitre park on olnud läbi aegade külarahva kooskäimise kohaks ning võimalikust rahvamajast on olnud juttu varemgi. Seltsimaja multifunktsionaalsus toetaks kulude katmist, samas tänu paigale ning tema ajaloole on potentsiaali enamaks.

Suur-Tsitre kogukonna kestlikku arengu võimendamine
Kujunes eesmärgiks projekti arenedes, milleni jõuti kogukonna siseste dialoogide ja küsitluste tulemusena.

Jätkusuutlikkus
Suur-Tsitre elukeskkond on terve – looduskeskkonna ökosüsteemid toimivad, seal on mõnus ning turvaline elada ja toimetada. Kohalikel on ka kauges tulevikus huvitavat ja väärtustatud tööd k.a toore, oskused, partnerid, infrastruktuur. Kogukonna sotsiaalkultuuriline areng on kindlustatud – toimiv elujõuline kogukond, mille osapooled oma oskuste ning kompetentsidega ka ühise asja nimel panustavad, kus väärikad on hoitud, töötealised on uhked, noored tahavad tulla tagasi.

Ringmajandus
Mõjutab oluliselt, kuid mitte ainult keskkonda, ehk mõte on selles, et säilitatakse ja arendatakse süsteemselt Suur-Tsitre kultuuripärandit, juhitakse loodusväärtuste kasutamist ning vajadusel taastamist. Kõik mis tehakse, toimub taaskasutatavaid ressursse kasutades ning ideaalis jäätmeid tekitamata. Käegakatsutav loodu on taaskasutatav ning looduslik ökosüsteem rikkumata/taastatud.

Jagamismajandus
Jagamismajandusel on oluline mõju kogukonna majandustegevusele, uutele ärimudelitele ja sellele, mida eestlane kõige kehvemini oskab – koostööle. Igaüks ei pea endale ostma seadmeid või tööriistu. Eriti oskustööjõudu on lihtsam kamba peale leida ning „staaridele“ kohapeal väljakutseid võimaldada.

Aeglane turism
Kohaliku kogukonnaga austav läbikäimine, selle kultuuritraditsioonidega enese kurssi viimine või nendelt õppimine. Olulised on saadavad emotsioonid, mida kogetakse pikema viibimise käigus. Tähendaks tänase RMK telkimisala külastajate profiili olulist muutumist. Eesmärgiks loodust ja kultuuri hindav inimene. Maad pidi reisijatele lisanduks merelt tulijad. Rohkem jalgrattaid ja kajakke, aga ka karavane. Reisikäitumine muutuks pikemaajaliseks koos kohapealsete kulutustega.

Koha tegemine
Place making on lihtsalt väljendudes protsess, mille käigus luuakse kohti, kus inimesed tahavad elada, töötada ja kogeda.

Esmases etapis on tegemist pigem teadustööga, teises toimivate igapäevaste kogukonnamudelite arengu toetamise k.a analüüsiga, kaasates väga erinevad osapooli teaduasutustest kuni kohaliku omavalitsuseni ning kolmandas etapis toimiva teadmise jagamise ehk isegi erinevate prototüüpide müügiga.

Kogukonna autonoomsus sh vesi
Täiendava teemaks on vesi, ehk julgeolek ja autonoomsus. Puhas vesi – Pärlijõgi on piirkonnas ajalooliselt märgiline. Trassidevaba elukeskkonna probleemiks on vesi ja selle ringkasutus, arenguks vältimatu, samas oskusteave vägagi eksporditav. Võiks olla RMK-le võimaluseks skaleeritavate lahenduste väljatöötamisel.

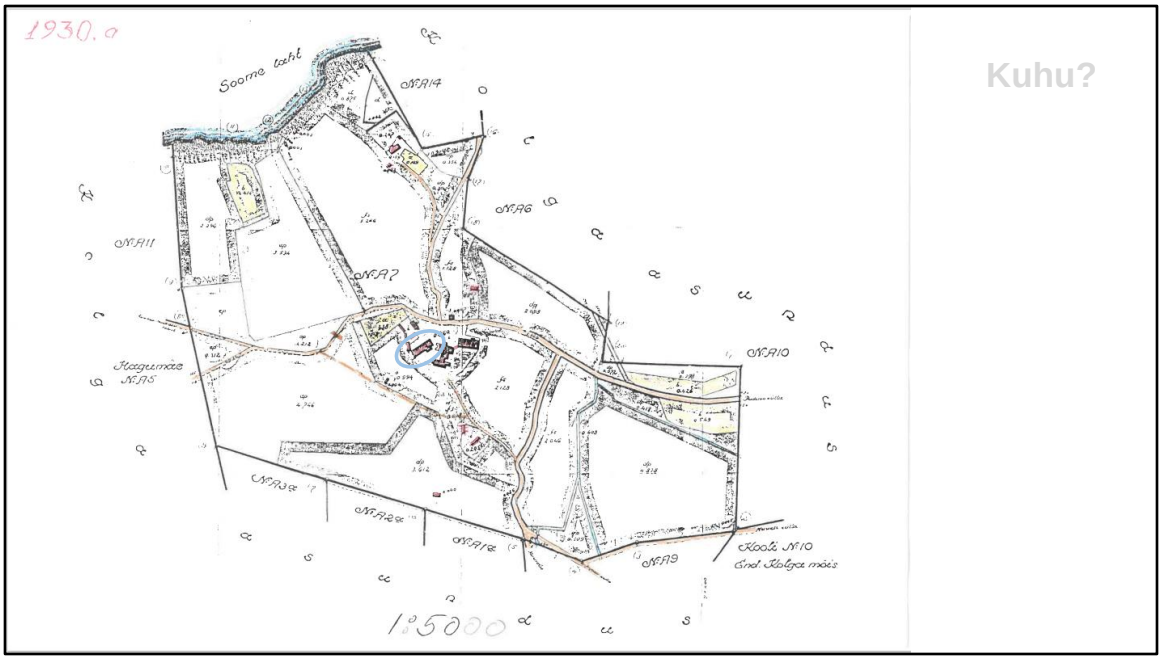

Kuhu?

Tõllakuur

[redacted] meenutus: „Kahe-osaline ja kõrge viilkatusega. Maapoolne osa oli läbisõidetav, merepoolsel osal uks põhja pool. Valge lossi pool kaks kaarjat, võretatud akent“

Omaaegse tõllakuuri vundament on seltsimaja jaoks hüpoteetiliselt sobiv asukoht.

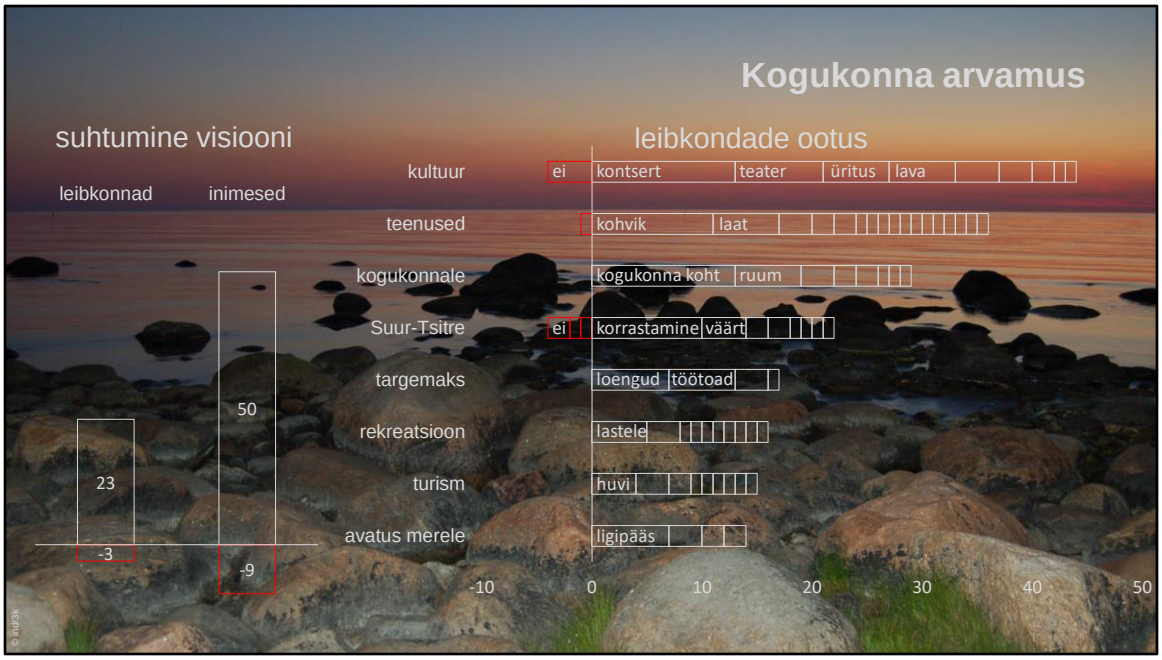

Kogukonna arvamus
Küsitlus koostati ja viidi läbi MTÜ Tsitre Küla Seltsi poolt jaanuaris 2023. Küsitlusele paluti vastata vaid täiskasvanutel. Osales 60 vastajat 26-st leibkonnast (Kuusalu valla andmetel elab neis külades vastavalt 22, 49 ja 43). Seega osales 2/3 Tsitre, Muuksi ja Pudisoo täiskasvanutest ning 90% pooldavad Suur-Tsitre visiooni.

Suhtumine visiooni
Vastajatelt küsiti järgmist: *„Palun avalda oma arvamust eespool kirjeldatud visiooni kohta“*. Eespool kirjeldatud visiooni alla mõeldi inimestele digitaalselt või paberil edastatud visioonidokumenti (Mõtteid Tsitre teemadel 28.12.2022).

Kogukonna ootused
Vastajatelt küsiti järgmist: *„Mida Sa veel tahaksid näha Suur-Tsitre alal peale RMK pakutava?“* ja *„Milliseid kultuurisündmusi soovid Suur-Tsitres näha?“* Lisaks pidid vastajad märkima: *„Palun märgi, mitme täiskasvanu poolt on arvamus siin lehel“.*

Sisuanalüüsi tulemusena koondati kaheksa teemaplokki, mis omakorda jagunesid alamteemadeks. Kõik vastused on kodeeritud vastavalt leibkondadele ja nende liikmete arvule, seega saab iga vastaja näha, kuhu tema vastused paigutati. Süstematiseerimise tegi keerukaks vastuste olemus – väga üldistest, pigem suhtumist väljendavatest kuni väga konkreetsete praktiliste ettepanekuteni.

Kogukonnakeskus
Töö-, õpi- ja rekreatsioonikeskkonna loomine kohalikule kogukonnale ning selle jätkusuutliku arengumudeli väljatöötamine ja elluviimine koostöös erinevate teadusasutustega. Võimalused kohalikest noortest kuni väärikateni, eesmärgiga võimendada Tsitre, Muuksi ja Pudisoo kogukondade kestlik areng, kasutades innovaatilisi toime- ning ärimudeleid, mis võimaldaksid ka teadmise jagamist ja rahastamist.

Jätkusuutlikkuse kompetentsikeskus
Mõneti sarnaselt Cornwalli The Eden Project-i kontseptsiooniga „Leiutajate küla“ tänasel RMK kinnistul. Kogukonna kaasamine, innovatsiooni juhtimine, rajamine, loodusliku ökosüsteemi korraldamine, infrastruktuuri rajamine, haldamine sh külastusvoogude juhtimine jne. Teadus- ning kompetentsikeskus koos analüüsi, teaduskoostöö, koolitamise ja publitseerimisega.

Maastikuarhitektuuri, keskkonna ja aianduse kompetentsikeskus
Omalaadne hariv ja kaasav maastikukorraldamise teemapark – elamuskeskus. Sõltumatud, säästvad ja targad vee ja energialahendused, kus kõik, eriti vesi on ringluses kogu kompleksi ulatuses. Kus taimed, maa ja hooned on orgaaniliselt läbi põimunud. Teadmised, mis kohaldatavad koduaedade ja rohealade rajajatele põhjamaades, ehk roheala ei võrdu elupuuhekk. Ilu-, tarbe- ja talveaiad vanadel kõrvalhoonete vundamentidel võimalusega kaasata kõiki, kes seda soovivad.

Vaimsuse ja kunstikeskus
Side Leppnurmedega ehk side muusikaga, aga ka võimalused teatri- ja muuks kultuuritegevuseks, mis haakub koha olemusega, maastikukunst, sh valguskunst ja kõik muud „vaikse“ kunsti liigid. Selle võimaldamiseks on eriline roll loodaval seltsimajal katmaks kõikvõimalikke vajalikke funktsioone. Omaaegse Salongi ja Valge mõisa asukohas teine korrus – suurepärase vaatega teesalong, oleks samuti sobilik erinevate kultuuriliste etteastete, seminaride ja konverentside tarbeks, k.a talvisel ajal. Seda nn teesalongi saab kasutada ka piirkonna toodete ja isegi telkimisala toimetavatele külalistele proviandi müügiks.

Suur-Tsitre rekreatsioonikeskus
Omaaegse salongi vundamendil ja asukohas, ehk isegi arhitektuuriliselt viimasele viitavalt oleks mõõdukateks külma merevee protseduurideks mõeldud asutus – mitte spaa ega ravila. Valge mõisa asukoht on sobilik olmeruumide ja saunamajana. Samal eesmärgil on sobilikud aedadesse loodavad põlvesügavused veesilmad ja seltskonna- ning sportmängude lahendused, mis võiks olla RMK-le prototüüpideks mujal kasutamiseks. Randa lisanduks alustele kinnituspoid, omaaegse “Kapernauma“ sarnane rajatis ja teisaldatav sillake, merelt, näiteks kajakkidega saabujatele või merele viidavate loodusvaatlejate tarbeks.

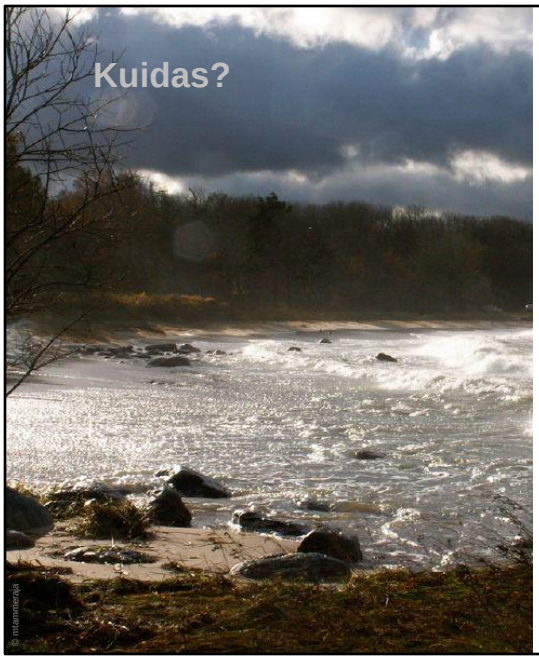

Lähtume suurest pildist

PPP *(public-private partnership)*

Pikaajaline nn kihtkihiline arendus

Iga naise/mehe õigus

Vähem on rohkem

Ei taasta olnut, aga lähtume olemusest

Vaikne võimas vaimsus

Ligipääsetavus ja turvatunne

Harmooniline kooseksisteerimine

Looduses ja loodusele

Lähtume suurest pildist
Isegi kui esialgu alustatakse seltsimajast tuleb kogu projekt tervikuna läbi mõtestada kaasates oma ala parimaid eksperte. Loomulikult peab alustama suurest pildist, milleni jõudmiseks loodame dialoogi ja koostööd RMK, KeA ja KOV-ga.

PPP *(public–private partnership)*
Loodame visioonile tuge ja oleme avatud erinevateks koostöövormideks ning organisatsioonimudeliteks kõikvõimalike osapooltega, mis hoiaks avatuna võimalused osalemiseks erinevates EU meetmetes, VC-de (*Venture Capitalists)* kaasamiseks jne

Pikaajaline nn kihtkihiline arendus
Selline kompleks ei valmi kiirelt – ehk isegi kümnete aastate jooksul, seega tuleks seda teha nö kiht kihilt jälgides, et kogu ala ei kujuneks aastateks ehitustandriks. Kus arendus ja toimetamine toimuks selliselt, et suurem osa alast oleks külastajatele kogu aeg avatud.

Iga naise/mehe õigus
Suur osa territooriumist – tänane telkimisala, rand ja park, peaks olema kõigile avatud, samas riivamata kohalike turvatunnet. Loodavad aiad ja pakutavad teenused võiksid olla piiratud või osaliselt tasulise ligipääsuga eelistades kohalikku kogukonda, samas tagades finantsilise jätkusuutlikkuse.

Vähem on rohkem
Eesmärk ei ole tuua piirkonda rohkem turiste, pigem vähem, aga kohalikku kultuuri ja loodust hindavaid, samuti ärituristе. Eesmärk ei ole teha midagi, mis oma mahtudelt või stiililt kuidagi kohalikku keskkonda ei sobi, küll aga teha seda targalt, kõrge esteetilise tasemega, säästlikult ja innovaatiliselt.

Ei taasta olnut, aga lähtume olemusest
Hea toon ei ole nullist üles ehitada koopiat, mille kohta infot napilt ja mis ajas olnud vägagi erinev. Kindlasti peaks aga lähtuma tema olemusest. Võrreldes teiste hästisäilinud mõisakomplekside ja parkidega on toimetamisruum maaomaniku – RMK ning KeA jt otsustajate nõusolekul oluliselt suurem.

Vaikne võimas vaimsus
Ajalooliselt olnud paik kontserdi-, teatri- ja muuks kultuuritegevuseks. Sobilikud on kohalikku kogukonda ja faunat mitte häirivad nö vaikse kunsti liigid.

Ligipääsetavus ja turvatunne
Läbiv teema nii arhitektuuris kui kogu nö objektil peaks olema ligipääsetavuse kõrgeim näidistase – ligipääsetavus ei tähenda vaid ratastooli! Külastuskorralduse juhtimine suurendab kogukonna turvatunnet. Kaldarajatised lisavad merepääste ja tuletõrje võimekust, keldrid sobivad varjupaikadeks.

Harmooniline kooseksisteerimine
Koht, kus ei elata mitte lihtsalt külg-külje kõrval, vaid lausa üheskoos. Kõikide huvitatud osapoolte kaasatus vastavalt nende oskustele ja võimetele.

Looduses ja loodusele
Taaselustada luiteliivadel poolmetsik lehtpuupark, säilitades elurikkuse ning kaitsealused liigid. Sarnaselt Edenile oleks lähenemine mitte nagu botaanikaaias – lähimad Tallinnas, Helsingis ja Tartus, või puukoolis – suur hulk k.a Lahemaal, vaid kaasav – võimlik kõike katsuda ja käed külge panna.

Tänud!